

CUPRINS

<i>Argument</i>	9
I. Introducere	11
I.1. Problema perioadei marilor migrații	11
I.2. Izvoarele scrise și istoriografia temei	13
<i>Bibliografie selectivă</i>	15
II. Criza Imperiului Roman	17
II.1. Criza instituțională politică și militară internă	18
II.2. Declinul economiei și problemele sociale	27
Demografie și politici economice	27
Problematice sociale	35
Corupția spiritului public	40
II.3. Decadența și transformarea culturii antice	44
Literatura și teatrul	44
Arhitectura	48
Sculptura	49
Artele decorative	50
Pictura	50
II.4. Restaurarea Imperiului și politica reformatoare	52
Reformele lui Dioclețian (284-305)	53
Reformele lui Constantin cel Mare (306-337)	61
II.5. Cauzele declinului Imperiului Roman	77
<i>Bibliografie selectivă</i>	80
Planșe	83
III. Marile migrații din secolele III-V. Primele regate „barbare”	
III.1. Problema migrațiilor	91
III.2. Triburile germanice. Patria de origine și trăsăturile civilizației germanice	96
III.3. Romani și barbari. Primele contacte	100
III.4. Marile invazii și regatele „barbare” din secolele III-V	105

Populațiile germanice	105
Goții (vizigoții și ostrogoții)	105
Vandalii	110
Gepizii	112
Suevii	113
Burgunzii	114
Francii	116
Alamanii	117
Longobarzii	118
Anglii, saxonii și iuții	119
Populațiile celtice	120
Scoții și pictii	120
Invaziile populațiilor turanice	121
Hunii	121
Populațiile iraniene	126
Alanii	126
<i>Bibliografie selectivă</i>	128
Planșe	129
IV. Destrămarea Imperiului Roman	133
IV.1. Infiltrarea populațiilor migratoare. Pierderi teritoriale	133
IV.2. Divizarea Imperiului Roman. Căderea Imperiului Roman din Occident	135
Constantinienii (337-363)	135
Valentinienii (364-392)	138
Theodosienii (379-455)	140
Ultimii împărați în Occident (455-476)	144
IV.3. Imperiul Roman în Orient (secolele IV-V)	145
Contextul extern și evoluția politică internă	145
Economie, administrație, societate și cultură	151
De ce a supraviețuit Imperiul Roman de Răsărit?	153
IV.4. Biserica creștină și luptele pentru supremația religioasă	155
Scurt istoric. De la persecuții la triumf și caesaropapism	155
IV.5. Luptele religioase din interiorul creștinismului. Clarificări dogmatice	159
Statul și biserica. Caesaropapismul	159
Biserica creștină între consolidare și schismă	165
Organizarea bisericii creștine în Orient	167
<i>Bibliografie selectivă</i>	169
Planșe	171

V. Continuitate și discontinuitate etnoculturală	175
1. Continuitatea populației autohtone în Europa. Romanitate și rezistență	175
2. Tradițiile romane și inovațiile „barbare”	177
Premise	177
Evoluții politice, economice, sociale și culturale	182
<i>Bibliografie selectivă</i>	190
VI. Către o istorie unitară a Europei	192
VI.1. Schimbări în configurația etnoculturală a continentului.	
Geneza popoarelor neolatine și germanice	192
Unificarea Istoriei Europei	197
Statul, Biserica și nașterea civilizației europene creștine	198
O cultură unică	198
<i>Bibliografie selectivă</i>	202
Glosar	205

Argument

Problemele migrațiilor, ale conflictului dintre civilizații și, în final, ale sintezelor culturale au fost întotdeauna în prim-planul istoriografiei europene.

Din păcate, această temă a fost greșit înțeleasă de istoricii Antichității, care o vedeau ca o perioadă neatractivă, de decadență a lumii romane, în care nu doar Roma nu mai era Roma, dar aproape întreaga antichitate greco-romană se prăbușea sau se transforma într-un mod straniu, cu sau fără atacurile valurilor furibunde ale „barbarilor”. Pentru cei care studiau Evul Mediu, secolele III-V erau o lume încă nenăscută, a cărei geneză era ignorată pentru că nu era deplin înțeleasă, iar tradițiile romane erau mai mult un clișeu decât o preocupare serioasă.

În mod paradoxal, cele două școli de istorie, ce păreau paralele, erau unite de ideea declinului și decăderii lumii romane. Indiferent de cauzele interne sau externe, declinul lumii romane era privit ca o boală incurabilă. Prea puțini au fost istoricii care au încercat să investigheze apusul Antichității din interior, fără a se raporta, în mod permanent, la perioada Imperiului Timpuriu sau la simbolicul an 476. Cu toate acestea, încă nimeni nu poate avea un răspuns la întrebarea: A murit Imperiul Roman de Apus din cauze naturale sau nu?

În mod clasic, invaziile sunt acțiuni militare de relativ scurtă durată, în timp ce migrațiile presupun ocuparea unui teritoriu prin forță, în general, și colonizarea populației civile pentru o perioadă mai lungă de timp.

Dacă ar fi să fim obiectivi, ar trebui să ne întrebăm de ce războaiele de cucerire ale romanilor nu au fost considerate invazii, iar colonizarea noilor provincii cucerite, migrații ale unor populații de diverse etnii din tot cuprinsul Imperiului? Dacă vom putea judeca cu aceeași unitate de măsură invaziile și migrațiile romanilor ca și invaziile și migrațiile „barbarilor”, atunci vom putea înțelege dimensiunile șocului unui invadator invadat, unui colonist colonizat. Și vom putea analiza mai pertinent relațiile dintre cele două părți. Poate acolo ar putea fi cheia problemei.

Mergând mai departe, nu putem susține că șocul invaziilor și migrațiilor „barbare” a durat decenii și secole. Nicio imagine, niciun sentiment nu pot rămâne la fel de proaspete o atât de lungă perioadă de timp. În același timp, dacă ele s-au repetat timp de secole, înseamnă că mobilurile mișcării au exis-tat timp de secole. Imperiul Roman era în declin, dar era suficient de atractiv pentru valurile „barbare”.

Lucrarea de față este structurată în șase capitole. În primul capitol, cu rol introductiv, sunt prezentate dezbaterile legate de problema perioadei migrațiilor, principalele izvoare scrise și contribuțiile reprezentative la istoriografia temei.

În capitolul al doilea, intitulat Criza Imperiului Roman, sunt prezentate principalele aspecte ale crizei secolului al III-lea în Imperiul Roman în contextul declanșării marilor migrații, în planul vieții politico-militare, economice, sociale și morale, culturale, precum și măsurile de ieșire din criză, inițiate mai ales de împărații Dioclețian și Constantin cel Mare. Acest capitol prezintă problematica complexă a cauzalității declinului Imperiului Roman.

Capitolul al treilea este dedicat, în întregime, prezentării populațiilor de origine germanică, turanică, celtică sau iraniană, care între secolele III-V au migrat, mai lent sau mai rapid, în spațiul european. O atenție specială se acordă evoluției relațiilor acestor populații migratoare cu Imperiul Roman, pe plan atât militar, cât și politico-diplomatic. În acest capitol sunt analizate contextul genezei primelor regate barbare pe teritoriul Imperiului Roman și evoluția acestora.

În capitolul al patrulea, plecând de la pierderile teritoriale datorate infiltrării compacte a unor populații „barbare”, sunt prezentate divizarea Imperiului Roman, dispariția de jure a Imperiului Roman de Apus, continuarea statală a Imperiului Roman în Orient, triumful creștinismului și luptele pentru supremație în interiorul Bisericii.

Capitolul al cincilea cuprinde analiza consecințelor contactelor dintre cele două civilizații, a relației dintre tradițiile romane și inovațiile „barbare”.

În ultimul capitol, sunt analizate principalele schimbări în configurația etnoculturală a continentului, geneza popoarelor neolatine, configurarea popoarelor germanice, a contextului în care în locul a două istorii paralele apare una singură.

Autorul